

zanj. To je njihov posel. Jaz sem svoj del izvršil... Vsa stvar je čudna, če začneš premišljati o nji. Jaz prejemam pokojnino! To je šala; toda naj bo samo zame. Zato bi rad še dolgo živel, veselim se življenja. Kaj drugega so sicer šale, kakor da nas razveseljujejo, in če umrem, kdo se bo razveseljeval z njimi!»

Ob nekem svojem obisku sem omenil očetu Tonetu, da so v Združenih državah ljudje, med njimi tudi člani Kongresa v Washingtonu, ki se razburjajo nad tujci in onimi, ki nimajo državljanstva in da nekateri zahtevajo, da se izženejo vsi v tujini rojeni, ki nimajo svojih listin o naturalizaciji.

»Taku?« je vzkliknil stari tujerodec ob kuhinjskem oknu. Nekaj časa je molče kadil in gledal skozi okno. Nato se je odhrkal in rekel: »Dobro, mogoče sem ga polomil, ko nisem vzel svoje državljsanske izkaznice. Mislite, da si ne upam priznati, da sem ga, pravim, mogoče, da sem ga. Povem vam pa, kaj napravite: privedite te ljudi sem prvega v mesecu, vsak mesec, kogar koli; pripeljite jih in jaz jim bom pokazal svoj ameriški papir, ki dokazuje, da sem delal v redu in da sem storil, kar so od mene zahtevali. Jaz nisem prosil za ta papir. Tudi ga nisem jaz plačal. Nihče ni niti z mezincem mignil za to, da sem ga dobil. Delal sem, dokler nisem storil dovolj za eno človeško življenje in Amerika mi sedaj daje ta papir enkrat na mesec že pet in dvajset let... Povejte tem ljudem, kdor koli so že, naj pridejo k meni in pokazal jim ga bom.«

Zopet je umolknil, sedel, vlekel svojo pipo in gledal ven na dvorišče, kjer je sedel vrabec na veji drevesa blizu okna. Nato se je pa oče Tone spet nenadno odhrkal: »Poglejte ga. Imenujejo ga ameriški vrabec. Kaj ga je napravilo za Amerikanca? Ali je dobil svoje papirje? Poslušajte, tam v Ajdovcu na Dolenjskem sem videl vrabce, ki niso bili prav nič drugačni.« Odhrkal se je spet s prav resnično veselostjo. Nato: »Vrabec je vrabec, človek je pa človek, al' ne, ali ni tako?«

IZ ČEŠKEGA SLOVSTVA

B. BORKO

»Hvězdy nad Triglavem. Moderní poesie slovinská.«

V prvi polovici l. 1940 sta izšli v zamejstvu dve antologični zbirki slovenske poezije: v Bratislavi »Piesne zpod Triglava« v prevodu slovaškega pesnika Geraldinija in v Pragi »Hvězdy nad Triglavem«. Češka zbirka je izšla kot 40. zvezek Melantrichove knjižnice »Poesie« v lično opremljeni knjigi na 100 straneh. Pesmi sta izbrala in uredila Oton Berkopec in Josef Hora. Berkopec je spisal šest strani obsegajočo spremno besedo »Pot slovenske lirike«, ki pregledno in s tistim globinskim znanjem, kakor je dano samo slovenskemu rojaku in pesniku, označuje razvojna pota in duhovne silnice slovenske poezije v zadnjih štirih desetletjih.

Predvsem bodi kronistično ugotovljeno, da so v tem po obsegu skromnem, vendar pa informativno zadostnem in prav okusno izdanem cvetoberu slovenske lirike zastopani naslednji pesniki (številka označuje število pesmi v antologiji): Ivan Cankar (1), Oton Župančič (7), Josip Murn — Aleksandrov (2), Dragotin Kette, (2), Silvin Sardenko (1), Alojz Gradnik (2), Pavel Golia (1), Janko Glaser (2), Fran Albrecht (1), Igo Gruden (1), Joža Lovrenčič (1), France Bevk (2), Miran Jarc (2), Tone Seliškar (2), Anton Vodnik (1), Vida Tauferjeva (1), Srečko Kosovel

(5), Jože Pogačnik (2), France Vodnik (2), Edvard Kocbek (2), Mile Klopčič (3), Božo Vodušek (1) in Bogumil Fatur (1). Prevajalci so: Josef Hora (21), Kamil Bednář (17), Jan Čarek (5), Fr. Nechvatal (1) in Karel Nový (1).

Pri kritičnem presojanju zbirke ne smemo pozabiti nekaterih spremljevalnih pojavov: čas, v katerem je izšla, je močno neugoden in splošna negotovost vojnega časa je nemara pospešila nje izid; ne splošne in ne posebne razmere (založništvo!) niso dopuščale obsežnejše knjige, ki bi lahko segla širše in z večjim prispevkom trdneje orisala pesniški profil posameznih poetov. Saj nekaterih — zlasti Gradnika, Grudna, A. Vodnika —, ne moreta ena ali dve pesmi prikazati tako, da bi tuj čitatelj občutil poglobljeno značilnost, faculté maîtresse, njihove pesniške osebnosti. Kakor pri vseh antologičnih poizkusih, bi se dalo tudi v tem primeru ugovarjati; na pr. zakaj ima Gradnik samo dve pesmi, Srečko Kosovel pa pet, odnosno, zakaj je France Bevk, ki kot pesnik nedvomno ni niti zdaleč tako pomemben kakor kot pripovednik, zastopan z dvema pesmima, Igo Gruden pa samo z eno? Takisto bi bilo mogoče in v prenekaterem primeru upravičeno vprašanje, zakaj je bila izbrana prav ta pesem in ne kakšna druga, močnejša in značilnejša? Taka vprašanja pa se skoraj že praviloma pojavljajo pri vseh podobnih antologijah. Čim bolj je omejen obseg in čim manjše je število prevajalcev, tem večje so težkoče pri izbiranju pesnikov in pesmi. Težkoče, s katerimi je bilo v Pragi združeno tako delo, so bile take, da pojasnjujejo vse nepopolnosti.

Ostaja nam knjiga kot dokument češko-slovenskega literarnega sodelovanja, kot izraz pozornosti in simpatij čeških prijateljev naše književnosti in češke kulturne javnosti sploh. Slovenski rojak dr. Oton Berkopec je najbolj izpodbujal svoje praške prijatelje k delu za antologijo; on je sodeloval z nasveti in jezikovnimi pripomočki. Večjega pomena kakor to, kako je zastopan ali ni zastopan ta in oni pesnik, je v tej antologiji delo enega izmed vodilnih čeških pesnikov, kongenialnega prevajalca Puškinovega »Evgenija Onjegina«, Pasternaka in Lermontova, Josefa Hore. Če se spomnimo, kako je njega dni tedanji prvak čeških pesnik Jaroslav Vrhlický prevel Aškerca, nam postanejo tem dragocenejši prevodi Josefa Hore, ki ni na nobenem mestu traduttore — traditore in čigar prevodi, med njimi Župančičevi pesnitvi »Duma« in »Z vlakom«, dostojno predstavljajo raven naših poetov. Josef Hora prekaša ostale prevajalce po svoji zvestobi originalnemu ritmu in pesniškemu valeurju prevajanih verzov. Naj pričuje o vernosti njegovega prevoda samo droben odlomek:

Svatá jsi, země, a blažen je, komu plodiš —
olejem léčiš mu rozpukanou dlaň,
stodolu plníš mu, vino dáš za jeho pot,
seno a otavu volu, jenž vláčel mu brány,
před pluhem chodil a družně se s oráčem potil;
květům v kalichy stáčíš med, aby přišla včela,
pracující v tajemné starosti o čas vánoc;
mrazů se neleká selka, neb rodina její
šat dvoji má v truchlách a za humny, slyšíš
trdlici? Osnova na stavech na útek čeká.

A tudi ostali prevajalci, zlasti mladi pesnik Kamil Bednář, ki je študiral slovenščino pri nje lektorju na Karlovi univerzi v Pragi dr. O. Berkopcu, pa ruralistični pesnik Jan Čarek, ki je dobro pogodil duha pesmi na podlagi proznih prevodov dr. Berkopca, so doprinesli priznanja vreden delež k tej prikupni knjigi.

Nje uvrstitev v eno najelitnejših zbirk češke poezije, ki jo v redakciji literarnega kritika dr. A. M. Piše izdaja založba Melantrich, oprema F. Muzike — vzorna po svoji preprostosti in vendar pretehtanem okusu — vse to samo izpopolnjuje karakteristiko knjige, ki jo sprejemamo z enako ljubeznijo, kakor je bila poslana v češki svet.

»Dílo Arna Nováka.«

Založba »Novina« (Praga—Brno) je pol leta po smrti zadnjega izmed velikih čeških kritikov in esejistov, ki so sprejeli izročila generacije »devetdesetih let« in ki jih je smrt zapovrstjo pokosila, izdala prvo knjigo Novákovega zbranega dela. Arne Novák se tu predstavlja z dvema zgodnjima knjigama, ki sta bili že dolgo dostopni samo v redkih antikvarnih primerkih: z l. 1914. izišlo zbirko »Myšlenky a spisovatelé« in l. 1916. prvič natisnjeno esejsko knjigo »Zvony domova«. Obe sta tu strnjeni v eno knjigo, ki začenja izdajo, o kateri lahko zapišemo, da pomeni zlasti v sedanjih razmerah literarno dejanje nemalega pomena. »Dílo Arna Nováka« se bo dostojno pridružilo Melantrichovi izdaji spisov F. X. Šalde in češki čitatelj, zlasti še slovstveni stvarjalec ali teoretik, bo imel v teh knjigah pravo zakladnico duhovnih »vzorov in bojov« dveh najznačilnejših predstaviteljev novejšje češke slovstvene kritike in teorije.

Dr. Václav Renč, ki je prevzel urejanje »Díla Arna Nováka«, pravi v spremni besedi prvega zvezka: »Literarna veda bo imela nalogo, da se po temeljitem obvladanju nenavadno obsežne tvarine, kakor jo predstavlja delo Arneja Nováka, poloti nekoč popolne in kritične izdaje vseh njegovih spisov na temelju živega razvoja Novákove osebnosti in podrobnega primerjalnega proučevanja. V sedanjem času je takšno popolno kritično primerjanje komaj še mogoče. In vendar govori prav danes Novákovo delo z nujno aktualnostjo vsem, ki se zaustavljajo nad duhovnim obličjem naroda in njegove kulture; prav danes si želi inteligenca, zlasti še mlada, da bi ji bilo to delo dostopno. Dostop k njemu pa je pogosto močno otežkočen že zaradi tega, ker je vrsta najvažnejših esejističnih zbirk že zdavnaj razprodana, vrsta drugih pa obstoji samo virtualno, v časopisih.«

Izdaja »Novine« potemtakem ne bo ne popolna in ne kritična, marveč ima namen, da Novákovo esejistično, kritično in literarno — teoretično delo v kar moči širokem zajemu približa novemu rodu in zlasti starejše, manj znane spise vključi v češko kulturno sodobnost.

»Knjiga študij in podob«, tako je označil Arne Novák svoji zgodnji knjigi, ki sta zdaj združeni v njegovem »Delu«. V obeh esejskih zbirkah se že kažejo vse značilnosti Novákovega mišljenja in pisanja: njegov živi, duhovno oplajajoči čut za tradicionalne vrednote, pa naj gre za vzvišeno poslanstvo Jana Amosa Komenského ali za pojave v češkem slovstvu 19. stoletja; dalje njegov kritično izbirajoči okus, eleganca njegovih stavkov, sploh ves tisti poetični spodnji ton, ki ga opažamo v vsem Novákovem delu od prvih literarnih portretov do poslednjih njegovih člankov v »Lidovih Novinah«. Dobršen del teh Novákovih zgodnjih »študij in podob« sega v 19. stoletje. Zdi se, da se je Arne Novák v temnih dneh prve svetovne vojne, ko so izšli »Zvony domova«, s posebno ljubeznijo vračal k starejšim češkim imenom in stvaritvam, kakor da išče pri njih ne le tolažbe v dneh dvomov in negotovosti, marveč tudi odgovora na vprašanja o smislu češkega narodnega obstoja, o duhovnih silnicah zgodovine svojega naroda, o etičnem izročilu tistih mož, ki — kakor Hus in Komenský — svetijo iz sive davnine kot morski svetilniki, ki Čehom na vzburkanih valovih časa utrjujejo vero v smisel in vrednost njihovega boja za narodni obstoj in kulturno samobitnost.

Vzlic tradicionalističnemu duhu obeh Novákovih zgodnjih esejskih knjig pa najde čitatelj, ki ga zanimajo predvsem sodobni pojavi, marsikaj klenega za se, tako predvsem obširnejšo študijo o F. X. Šaldi kot kritiku, esej o pesniški etiki Antonina Sove in več člankov o velikem predniku češke moderne literature Jaroslavu Vrchlickem.

MED KNJIGAMI IN DOGODKI

STANKO LEBEN: PROBLEM DANTEJEVE BEATRICE. — Beatrice = Osrečevalka. Ni ga v svetovnem slovstvu jasnejšega in višjega primera pesniškega ženskega osrečevanja od Dantejeve Beatrice. Pesnikova duša je v mladosti uzrla popolno lepoto, jo sprejela vase in jo v sebi predelovala do smrti, tudi ko je telesna posoda popolne podobe že trohnela pod rušo. Silna je morala biti pesnikova zaverovanost v večno lepoto, da si je iz mladostnega erotičnega jedra neutrudno oblikovala v poznejših dobah zmerom višji, zmerom bolj nebeški lik, kakršnega človeštvo ne prej ne pozneje ni več ustvarilo.

S to knjigo se slovenska dantologija loteva najvažnejših in najglobljih estetskih nalog. Pozdravljamo jo s tem večjim veseljem, ker je znanilka po vsej priliki obširne monografije o Beatrici izpod istega peresa. Ta uvod pretresa problem v njegovem današnjem stanju. V prvi tretjini knjige se ti često dozdeva, kakor bi to bil uvod v monografijo o Goethejevih ženskih pesniških likih, saj se do 34. strani skozi dve poglavji govori le o Goetheju, prav malo o Danteju (str. 16 in 17) in čisto nič o Beatrici. Pisatelju gre za to, da nam na živem, skoro sodobnem primeru predoči velikansko razliko med pesniškimi liki velikih umetnikov in njihovimi modeli, da jasno opredeli razdaljo med obojimi in poudari estetsko višino in pomembnost pesniških likov v nasprotju z življenjsko vsakdanjostjo in estetsko brezpomembnostjo modelov. Laže kakor ob Dantejevih delih se mu je moglo to posrečiti ob Goethejevih »Boleh mladega Wertherja«, mimogrede tudi ob Flaubertu in Balzacu, ker so pri teh podatki o modelih zelo obilni, o zgodovinski Beatrici pa jih skoraj ni. Jarko je osvetljena skrivna alkimija, ki je iz več pozemeljskih oseb po svojih nedoumih zakonih ustvarila »tri nove, resničnejše, čistejše in večnostne osebe, Wertherja, Charlotta in Alberta« (str. 13).

V tretjem poglavju pa plane razprava v živo središče svoje snovi in razprede Beatricin problem v vseh njegovih potankostih. Ob pregledno očrtanem Dantejevem življenju opozarja pisatelj, kako se z leti tudi Beatrice spreminja od »Vite nuove«, mimo »Convivia« do »Divine Commedie«, od prve ljubezenske rose do abstraktne pesniške alegorije v duhu srednjega veka. Vmes je ganljivo očrtano Debevčevo zdvajanje med prevajanjem »Vite nuove«, ko se mu Beatrice zdi zdaj alegorija, nato brž prav nasprotno. Dantologi pričakujejo luči in razkritij o biografskih osnovah, Leben pa ne, ker dvomi s K. Voßlerjem, da bi se dale borne Boccaciovne in Pietrovne drobtine o zgodovinski Beatrici kdaj pomnožiti. Kar jih je, ne zadostujejo niti za točen dokaz, da je Beatrice res živela, kaj šele, da bi z njimi prodirali v njen pesniški lik. Prav tako se iz pesniškega lika ne da nič zanesljivega razbrati o zgodovinski osebi. Med obema zija nepremostljiv prepad in po njem se motajo svojevoljna ugibanja bolj ali manj duhovitih dantologov.

Tem ugibanjem je posvečenega precej prostora. Pisatelj maje z glavo ob »ključih«, ki so jih »alegorijomani« iskali za Beatrice, ko so hoteli videti v njej